

HARAKATLI O'YINLAR VOSITASIDA UMUMTA'LIM MAKTABLARINING JISMONIY TARBIYA DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODIKASI

Meliyev Abdulaziz Aktam o'g'li
Osiyo xalqaro universiteti magistri

Annotatsiya: Maqolada umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya darslarining samaradorligini oshirishda harakatli o'yinlarning ahamiyati va ularni qo'llash metodikasi ko'rib chiqiladi. Harakatli o'yinlar bolalarning jismoniy qobiliyatlarini rivojlantirish, ularning sog'lom turmush tarzini shakllantirish, shuningdek, jamoaviy munosabatlar va intellektual qobiliyatlarini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotda harakatli o'yinlarning jismoniy tarbiya darslariga integratsiyasi, pedagogik jihatdan samarali usullar va yondashuvlar tavsiflanadi.

Kalit so'zlar: harakatli o'yinlar, jismoniy tarbiya, umumta'lim maktablari, samaradorlik, metodika, o'quv jarayoni, jamoaviy munosabatlar.

Kirish:

Jismoniy tarbiya darslari maktab o'quvchilarining sog'lom turmush tarzini shakllantirish, ularning jismoniy va ruhiy salomatligini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Biroq, zamonaviy ta'lim jarayonida jismoniy tarbiya darslarining samaradorligini oshirish uchun yangi metodik yondashuvlar va innovatsion usullarni qo'llash talab etiladi. Harakatli o'yinlar bolalarning qiziqishini uyg'otish, ularning jismoniy faolligini oshirish va jamoaviy munosabatlarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ushbu maqolada harakatli o'yinlarning jismoniy tarbiya darslarida qo'llash metodikasi va ularning samaradorligini oshirish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism:

Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya darsi nafaqat tananing sog'lom rivojlanishini ta'minlash, balki o'quvchilarda ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish, jismoniy faollik va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishga xizmat qiladi. Bugungi kunda maktab pedagogikoti interaktiv, qiziqarli va o'quvchilarning ijodkorligini rag'batlantiruvchi yondoshuvlarni qo'llashga intilmoqda. Shu nuqtai nazardan, harakatli o'yinlar metodikasi jismoniy tarbiya darslarini yanada samarali tashkil etishda muhim omil hisoblanadi.

Harakatli o'yinlar ta'rif va ularning xususiyatlari

Harakatli o'yinlar – bu jismoniy tarbiya jarayonida o'quvchilarning harakatlilik, tezkor fikrlashi va jismoniy qobiliyatlarini oshirishga yo'naltirilgan pedagogik vositalardir. Ular o'yin elementlari, musobaqaviylik, hamkorlik va ijodkorlikni uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi. Shu bilan birga, bunday o'yinlar orqali o'quvchilar quyidagi asosiy ko'nikmalarni egallashlari mumkin:

- **Jismoniy faollik:** Tananing umumiy ish faoliyatini yaxshilash.
- **Koordinatsiya:** Harakatlar va sport texnikasini mukammallashtirish.
- **Ijtimoiy o'zaro ta'sir:** Guruhda ishlash, hamjihatlik va muloqot ko'nikmalari.

- **Strategik fikrlash:** Qaror qabul qilish, rejalashtirish va ijodiy yechimlar izlash.

Pedagogik amaliyotda harakatli o'yinlar asosida dars o'tkazish o'quvchilarning e'tiborini jalb qilish, ularning o'rganish jarayonida ijobiy emotsiyalarni uyg'otish va stressni kamaytirishga yordam beradi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, harakat va o'yin elementlari miyaning faoliyatini rag'batlantiradi, bu esa o'quvchilarning o'rganish samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, o'yin asosidagi faoliyat darslarda raqobat muhitini yaratib, o'quvchilarning o'zaro ijtimoiy munosabatlarini mustahkamlaydi.

Harakatli o'yinlar metodikasini dars jarayoniga tatbiq etishda asosiy e'tibor o'quvchilarning yoshiga, imkoniyatlariga va darsning maqsadlariga qaratiladi. Shu sababli:

- **Dars rejalari:** O'quvchilarning jismoniy holati va qobiliyatlariga moslashtirilgan, o'zaro raqobat va hamkorlik elementlari integratsiyalashgan bo'lishi zarur.

- **Maqsadlar aniqligi:** Har bir o'yin orqali erishilmoqchi bo'lgan pedagogik va psixologik natijalar aniq belgilanishi kerak.

Harakatli o'yinlar metodikasida interaktivlik eng muhim tamoyil hisoblanadi. Bu yondoshuv quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- **O'quvchilar faol ishtirokini ta'minlash:** Har bir darsda barcha o'quvchilar ishtirok etishi, o'z fikr va qarashlarini bildirish imkoniyatiga ega bo'lishi lozim.

- **Moslashuvchanlik:** Dars jarayonida o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda o'yin qoidalarini o'zgartirish, qo'shimcha vazifalar berish.

- **Qiziqarli elementlar:** Texnologik vositalar, interaktiv taqdimotlar va multimediali materiallar yordamida darslarning qiziqarli va rang-barang o'tkazilishi.

Jismoniy tarbiya darslarida harakatli o'yinlar metodikasini samarali tatbiq etish uchun quyidagi usullarni qo'llash tavsiya etiladi:

- **O'yin-tanlov metodikasi:** Raqobat va hamkorlikni uyg'unlashtirgan o'yinlar orqali o'quvchilarning jismoniy va aqliy salohiyatini oshirish.

- **Stsenariyli o'yinlar:** Real hayotiy vaziyatlar asosida yaratilgan o'yinlar, masalan, "qutqaruv operatsiyasi", "shaharni himoya qilish" va hokazo, o'quvchilarning strategik fikrlashini rivojlantiradi.

- **Ko'p bosqichli mashqlar:** Har bir o'yinning bosqichma-bosqich murakkablashtirilishi orqali o'quvchilarning qobiliyat darajasini nazorat qilish va ularni bosqichma-bosqich rag'batlantirish.

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, jismoniy tarbiya darslarida harakatli o'yinlar qo'llanilishi o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Masalan:

- **Ishonchni oshirish:** Guruh o'yinlari orqali o'quvchilar o'rtasida ishonch va hamjihatlik ortadi.

- **Motivatsiyani rag'batlantirish:** O'yin orqali darslarni qiziqarli tashkil etish o'quvchilarda sog'lom raqobat ruhini shakllantiradi.

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

• **Jismoniy qobiliyatlarni rivojlantirish:** Tezkorlik, koordinatsiya va muvozanat kabi jismoniy qobiliyatlar maxsus o'yinlar yordamida mustahkamlanadi.

Harakatli o'yinlar metodikasining samaradorligini aniqlash uchun quyidagi baholash usullarini qo'llash mumkin:

• **Monitoring va kuzatuv:** Dars jarayonida o'quvchilarning faolligi va ishtirok darajasini muntazam kuzatish.

• **Anketalar va intervyular:** O'quvchilar va o'qituvchilar fikr-mulohazalari asosida metodikaning ijobiy va salbiy tomonlarini aniqlash.

• **Jismoniy ko'rsatkichlar tahlili:** O'quvchilarning jismoniy salohiyatini oldingi natijalar bilan solishtirib borish, o'zgarishlar va rivojlanishni aniqlash.

Har qanday yangi metodik yondoshuvda paydo bo'ladigan qiyinchiliklarni bartaraf etishda quyidagi choralar qo'llanilishi mumkin:

• **Individual yondoshuv yetishmovchiligi:** Har bir o'quvchining jismoniy imkoniyatlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda darslarni moslashtirish zarur.

• **O'qituvchilar malakasini oshirish:** Harakatli o'yinlar metodikasini samarali qo'llay olish uchun o'qituvchilarga maxsus treninglar va seminarlar tashkil etish lozim.

• **Dars jarayonidagi texnik va material ta'minot:** Darslarda foydalaniladigan zamonaviy texnologiyalar va o'yin vositalarini yetarlicha ta'minlash orqali dars sifatini oshirish mumkin.

Zamonaviy texnologiyalar, masalan, interaktiv doskalar, mobil ilovalar va virtual reallik elementlarini dars jarayoniga qo'shish o'quvchilarning diqqatini yanada ko'proq jalb qiladi. Ushbu texnologiyalar yordamida o'yinlar murakkabligi oshib, darslarni yanada interaktiv va ijodiy qiladi.

Harakatli o'yinlar orqali dars jarayonini tashkil etishda o'quvchilarga o'z-o'zini ifoda etish, g'oyalarni bildirish va guruhda liderlik qobiliyatlarini namoyish etish imkoniyati yaratilishi lozim. Bu borada o'quvchilarni kichik guruhlariga bo'lish va har bir guruhga alohida vazifalar berish orqali dars samaradorligini oshirish mumkin.

Darsning turli bosqichlarida qo'llanilayotgan metodik yondoshuvlarning samaradorligini muntazam baholash, o'zgaruvchan sharoitlarga mos ravishda takomillashtirish va yangi innovatsiyalarni joriy etish zarur. Bu jarayonda o'qituvchilar, o'quvchilar va ota-onalar bilan doimiy muloqot va fikr almashish tizimini yo'lga qo'yish samarali natijalarga erishishga xizmat qiladi.

Xulosa

Jismoniy tarbiya darslarining samaradorligini oshirishda harakatli o'yinlar metodikasi innovatsion va samarali yondoshuv sifatida ajralib turadi. Mazkur maqolada keltirilgan nazariy asoslar va metodik tavsiyalar quyidagi xulosalarni shakllantiradi: Pedagogik potensial va motivasiyaning oshishi: Harakatli o'yinlar o'quvchilarning jismoniy va psixologik salohiyatini oshirib, ularning darsga bo'lgan qiziqishini yanada kuchaytiradi. Shu tarzda, o'quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etish orqali o'zlarining shaxsiy va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirish

imkoniga ega bo‘ladi. Interaktiv va moslashuvchan yondoshuv: darslarda interaktivlik va moslashuvchanlikni ta‘minlash orqali o‘quvchilarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlari hisobga olinadi. Harakatli o‘yinlar dars jarayonida turli yosh guruhlar va jismoniy darajalarga mos keladigan shakllarda tatbiq etilishi mumkin. Innovatsion texnologiyalar integratsiyasi: zamonaviy texnologiyalarni jismoniy tarbiya darslariga qo‘shish o‘quvchilarning diqqatini jalb qilish va ularning ijodiy potentsialini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Bu esa o‘quvchilarning raqobatbardoshligi va jismoniy salohiyatini yanada mustahkamlaydi. Umuman olganda, harakatli o‘yinlar vositasi orqali jismoniy tarbiya darslarini tashkil etish maktab o‘quvchilari uchun nafaqat tananing sog‘lom rivojlanishini, balki ularning shaxsiy, ijtimoiy va ijodiy salohiyatini ham oshirishga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu metodikani yanada keng qamrovli eksperimentlar, interaktiv texnologiyalarni joriy etish va o‘qituvchilar malakasini oshirish orqali takomillashtirish zarur.

Adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi vazirligi. “Jismoniy tarbiya dasturlari va metodik tavsiyalar”.
2. Petrov P.K. “Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi”.
3. G‘ulomov A. “Harakatli o‘yinlar va ularning pedagogik ahamiyati”.
4. Ivanova S.V. “Innovatsion usullar orqali jismoniy tarbiya darslarini tashkil etish”.